THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents

די פּאָליטישע וואַך

עס זאָל הייסען אַז אַ ניי קאַפּיטעל געשיכטע איז געשריבען געוואָרען די לעצטע וואָך אין זשעניוואַ. אַ קאַפּיטעל וואָס קען מאַכען אַ גאַנצע איבערקערעניש אין דער אייראָפּייאישער געשיכטע, און ממילא אויך אין דער וועלט־געשיכטע.

אריסטיד בריאַן, וועלכער האָט שוין אין זיין לעבען געהאַט אַזוי פיעל דערפאָלגען און מיסדערפאָלגען, האָט ענדליך דערגרייכט דעם גרעסטען דערפאָלג אין זיין לעבען, ווען טרוים האָט באַקומען די צושטימונג פון די פעלקער, ווען זיין חלום וועגען אַ פעדערירטער אייראָפּע איז סאַנקציאָנירט געוואָרען פון די מלוכות.

און ניט ווענינ האָט אים פרייטאָג געמוזט דאָס האַרץ קלאַפּען, ווען ער איז געזעסען ביי דער סעסיע פון דער פעלקער־ליגע, און צוגעהערט זיך ווי אויף דער פלאַטפאָרם האָט איין רעדנער נאָכ'ן צווייטען געלויבט אים און זיין וועדק, וואָס דאַרף אַלעמען פאַראייניגען פאַר די געמיינזאַמע אינטערעסען, אנשטאָט צו צוטייַלען די פעלקער.

און צו צייגען אַז מען מייגט גוט, האָט מען אויך אָנגענומען אַ באַשלוס, אַז די אַליאירטע טרופּען זאָלען פאַרלאָזען דעם סאַאַר־געגענט אין דייטשלאַנד. דאָס לעצטע אָרט וואָס האָט נאָך אקופּאַציאָנס־טרופּען.

פונקט ווי מען קען ניט זיכער מיט דעם וועטער, אַזוי קען מען ניט זיכער זיין אין דער פּאָליטיק. ערשט מיט אַ טאָג פריער האָט געהערשט אַזאַ מיספאַרשטענדניש צווישען די צוויי שטאַרקע מלוכות — ענגלאַנד און פראַנקרייך — און מיט אַמאָל אַזעלכע ליעבעס־קאָמפּלימענטען פון אַלע צדדים.

דאָנערשטאָג האָט האַנאַרייבל הענדערסאָן געדעדט פאַר דער אסעמבלי פון דער פעלקער־ליגע, און ער האָט באַטאָנט, אַז צוערשט מוז זיין אנטוויאָפנונג, דאָן וועט קומען די זיכערהייט, און מען וועט קענען רעדען וועגען אַ פעדעראַציע. און אריסטיד בריאַן האָט, פאַרקערט, באַטאָנט און אַרויסגערוקט אין פאָדערגרונד דעם פּונקט — זיכערהייט צוערשט — און שפּעטער אנטוואָפנונג.

אַזוי האָט מען געדעדט מיט אַ טאָג פריער אין צוויי באַזונדערע שפּראַכען. און שפּעטער האָט זיך אַלעס געביטען.

איז עס בכלל געווען אַ וואָך פון פאַרשטענדיגונגען אין זשענעוואַ, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען מיט אַן איינשטימונג צווישען ענגלאַנד און די מאַנדאַטען־קאָמיסיע בנוגע פּאַלעסטינע. און האָט שפּעטער אויך אַריינגעגאַנגען אַ סך אַנדערע ענינים. פון וועלכען בריאַנ'ס פּלאַן איז געווען דער פינאַל, אַזוי אַז ווען זשענעוואַ וואָלט די לעצטע וואָך געווען דאָס איינציגע פלאַץ, וואו פּאָליטיק איז געמאַכט געוואָרען, וואָלט עס געווען אַ וואָך נאָר פון אידיליעס. אָבער פּאָליטיק וועט נאָך געמאַכט אין אַ סך אַנדערע שטעדט אויך, און דאָרטען איז די לעצטע וואָך נאָר ניט געווען אידיליש.

אין אַרגענטינע איז די פּאָליטישע לאַגע דערווייל נאָך ניט רוהיג, ווי עס איז עס אויך ניט אין אַנדערע דרום אַמעריקאַנישע רעפּובליקען.

און אויך אין איטאַליע איז ניט אַלעס רוהיג. יונגע־סלאַווישע פּליכט־ליגע, וועלכע זענען אנטלאָפען פון טריעסט, גיבען איבער שוידערליכע פאַקטען וועגען דעם פאַשיסטישען טעראָר, וואָס הערשט יעצט אין די אַמאָליגע סלאַווישע געגענטען. וועלכע געהערען יעצט צו איטאַליע, און די דאָזיגע פליכטלינגע האָבען זיך געווענדעט מיט אַן אפיעל צו דער וועלט, אַז מן זאָל ראַטעווען די סלאַווישע מינאָריטעט אין איטאַליען. וועלכע ווערט געמאַטערט מיט די שוידערליכסטע מאַטערנישען. אין דעם אפיעל ווערט דערציילט אַז די זעקס הונדערט טויזענט סלאַווען וויל מען מיט געוואַלד איטאַליענזירען. און זייער איינציגע האָפנונג איז די פעלקער־ליגע, וועלכע איז מאָראַליש פאַרפליכטעט צו העלפען די מינאָריטעטען.

איטאַליען פון איין זייט און פּוילען פון דער צווייטער זייט. און די פאַסירונגען אין פּוילען. פילסודסקי'ס איבערטרעטען יעדען קאָנסטיטוציאָנעלען געזעץ, און זיינע טערער־מיטלען. טרעטען ווייט איבער די גרענעצען פון פּוילען. און די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטיי האָט זיך דאַריבער געווענדעט צום סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל מיט אַ בקשה אַנ־צונעמען מיטלען, ווייל דער אַרעסט, זאָגען זיי, פון די פּוילישע פאַרלאַמענ־טאַריער, "איז ניט נאָר אַ ריין אינערליכע פּוילישע אפערע, אַן אויסברייטע־רונג פון דער פאַשיסטישער דיקטאַטור אין דער פּוילישער רעפּובליק, נאָר שטעלט אויך אין געפאַר דעם גאַנצען אייראָפּייאישען פריעדען".

און אין אונזער איינענער קאַנאַדער פּאָליטיק איז עס אויך געווען אַ גאַנץ שטורמדיגע וואָך. פּראָצעדורע וואָס די טראָנ'רעדע איז געווען די קורצסטע, מיט וועלכער אַ קאַנאַדער פאַרלאַמענט איז ווען עס איז געעפענט געוואָרען. דער געווען־זענער פרעמיער און יעצטיגער אָפּאָזיציע־פירער, מע־קענזי קינג, האָט דער רעגיערונג געשטעלט אַ רייע אַנפראַגען, איינע פון וועלכע איז אויך געווען אַן אַנפראַגע וועגען וויינענט מעסי'ס רעזיגנאַציע. און אַלס רעזולטאַט פון דעם איז פאַרעפענטליכט געוואָרען די קאָרעספּאָנ־דענץ צווישען פרעמיער בענעט און וויינענט מעסי'ן, און דאָזיגען ברעף־וועקסעל ווערט באַרירט אַ פעקס, וואָס וועט נאָך זיכער אַ סך דיסקו־טירט ווערען. דער הויפּט אינהאַלט פון די דאָזיגע פּאָליטישע ברעף איז, אַז אַזאַ דיפּלאָמאַטישער פאַסטען ווי די לאַנדאַנער פאַרטרעטערשאַפט דאַרף פאַרנומען ווערען פון אַ פערזאָן, וועמענס פּאָליטישע אַנשויאונגען זענען אין האַרמאָניע מיט דער רעגיערונג. און אין דעם לויפט די גאַנצע שוועריגקייט פון דער פראַגע. דיפּלאָמאַטישע פאַסטענס ווערען געוועגליך באַטראַכט פאַר זאַכען, וואָס שטיין אויסער פּאָליטיק, און האָבען ניט צו טאָן מיט'ן טויש פון רעגיערונגען, און דאָ ווערט גאָר אַריינגעגעבען אַ נייער טאָן אין דער זאַך. הערען זיך שוין דאַריבער אין דער פרעסע אָפּקלאַנגען. אַז מען זאָל רעווידירען די גאַנצע פראַגע — צי דאַרפען ווירקליך אַזעלכע פאַסטענס האָבען צו טאָן מיט פּאָליטיק.

און אויך אַרום דער הויפּט פראַגע, צוליעב וועלכען די ספּעציעלע סעסיע איז איינגערופען געוואָרען, איז אַלעס ניט אַזוי גלאַטיג. עס איז ניט נאָר די פראַגע פון באַוויליגען די צוואַנציג מיליאָן דאָלאַר, נאָר עס שטייט אויך די פראַגע, צי וועט פּאָליטיק ניט האָבען אַן אַנדער צוטיילונג פון אַרבייט, און אַזוי אויך מיט דעם צווייטען טייל פון דער פראַגע — די העכערונג פון טאַריפען. ווייל די ליבעראַלע אָפּאָזיציע איז חושד, צי וועט עס בכלל ניט גענוצט ווערען אַלס אַ "סקרין". אַלס אַ מין שפּאַניש וועגטעל, בכלל צו ענדערען אַ טאַריף־סיסטעם אין לאַנד, ניט נאָר אין די אינטערעסען פון דער צייטווייליגער אַרבייטסלאָזיגקייט, נאָר אין די אינטערעסען פון יענע קאַפּיטאַליסטען, וועלכע ווילען הימעל־הויך טאַריפען צוליעב זייערע איי־גענע בענעפיטען.

* * *

אַ וואָך אַמעריקאַנער פּאָליטיק אָן דעם, אַז מען זאָל ניט רעדען וועגען "פּראָהיבישאָן" איז כמעט אַן אוממעגליכע זאַך. האָט מען אין דער אַמע־ריקאַנער פרעסע לעצטע וואָך ניט אַזוי פיעל דיסקוטירט דאָס אפשטעלען פון דער אימיגראַציע, ווי גאָווערנאָר רוזוועלט'ס שטעלונג צו פּראָהיבישאָן.

נידערארק איז נאָך אַלעס דער וויכטיגסטער שטאַט, און גאָווערנאָר רוזוועלט איז אַ דעמאָקראַטישער קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט, און ווען ער האָט לעצטע וואָך אַרויסגעגעבען אַן אָפיציעלען "סטייטמענט", אַז ער איז פאַר דער אָפּשאַפונג פון "פּראָהיבישאָן", איז עס אויסגעשטעלט געוואָרען אינ'ם צענטער פון דער גאַנצער פּאָליטיק.

און אין די קומענדע וואָכען און חדשים וועט נאָך זיכער געגנוג אויס־קומען צו הערען וועגען דעם.

קלאַנט אַן 150 מיליאָן מענשען אין מאַכען אַ קאָנספּיראַציע נענען איהם

זיי האָבען, זאָגט ער, אָפּגערעדט פון איהם זיין פרוי, און דערמיט גע־באַך צובראַכען זיין האַרץ.

קאָן איין מענש אָנקלאָגען אַ פאָלק און מאָהנען פון דעם שאַדענערזאַץ?

די יודישע זייט פון דער פראַגע אינטערעסירט אונז איצט ניט. יודישע איז כמעט ווי זיכער, אַז מען קאָן ניט לאַדען קיין פאָלק, און ווען מען מאַכט אַ קלאַגע, העלפט עס ווי אַ טויטען באַנקעס. אָבער אַ פאַקט איז עס אַז אַן אַמעריקאַ־נער ביַרגער, וו. האַרוועל, אַ ניו יאָרקער מיליאָנער, האָט יאָ אָנגעקלאָגט אַ גאַנץ פאָלק — 50 מיליאָן מענשען — אין מאָ־כען אַ פאַרשווערונג אָפּרערעגדיג זיין ווייב פון זיין טריי צו איהם.

וואָס פון דער גאַנצער זאַך וועט אַרויסקומען איז ניט באַקאַנט. קיין מלקות וועט סאַוועט רוסלאַנד מיט איהרע 150 מיליאָן מענשען זיכער ניט קריגען. עס איז אָבער אינטערעסאַנט אַן אין פאַר זיך, און מיר וועלען אייך איבערגעבען די פאַקטען.

דער פינאַנסיר אין זיין קלאַגע וויזט אָן, אַז ביז 1929 האָט ער געלעבט מיט זיין פרוי פאָלערנס האַרוועל אין פריעדען און ליעבע.

זיי האָבען זיך קיינמאָל ניט גע־קריגט, האָבען קיינמאָל ניט געהאַט קיין קריוודעס איינער צו דער אַנדערער ביַ־עס איז געקומען דער אינזשענער דושאַהן פון אינדוסטריאַליזאַציע האָבען אָנגעהויבען דורכגעפיהרט צו ווערען אין סאַוועט רוסלאַנד. האָבען אַ סך אַמעריקאַנער זיך געשטעלט צו איהר דיענסט, און פאַרגעה־מען איצט הויכע שטעלען. קאָלדער איז איצט אַ הויכער סאַוועט בעאַמטער.

פאַראיאָהרען זומער, קלאָגט זיך דער מיליאָנער, האָט זיין פרוי זיך באַגעגענט אויף דער "מאָראַטאָריע" מיט'ן אינזשי־נער און האָבען זיך באַלד באַפריינדעט. זיי האָבען געוואוינט צוזאַמען אין אַ האָ־טעל אין לאָנדאָן און געלעבט ווי גאָט און אַדעם.

שפּעטער איז קאָלדער אַוועק קיין בער־לין און האָט דאָרט געמאַכט אַ קאָנספּיראַ־ציע נענען איהם מיט'ן רוסישען קאָנסול. ער האָט אויסגעסטאַראָט אַ וויזאַ פאַר זיין פרוי און זי איז אָפּגעפאָהרען קיין רוס־לאַנד.

דער מיליאָנער האָט ניט געוואוסט אַלע איינצעלהייטען, כאָטש אַ חשד האָט ער געהאַט פון סאַמע אָנפאַנג.

ערשט ווען זי איז געקומען צוריק איז ער צופעליג געקומען אויף אַ פעפעל בריעף, וואָס קאָלדער האָט צו איהר גע־שריבען, און פאַטאָגראַפיעס וואָס האָבען איהם באַוויזען וואו ער איז אין דער וועלט...

נאַטירליך אַז דער מיליאָנער איז אויפגעראָכט געוואָרען. איהר שפּיעלט זיך מיט אייפערזוכט? — וועלטען קאָן זי איבערקעהרען. און ער איז באַלד אַוועק צו אַ לאָיער. אָבער פאָלערנס איז אויך ניט אַבי וועד — אויך זי האָט אַריינגעטראָגען אַן אפּליקאַציע פאַר אַ גט.

די "מיים" איז אונטער דער אויפזיכט פון איינעם פון די באַריהמטע לאָיערס אין ניו יאָרק און אָט וואָס ער זאָגט וועגען דעם:

"וואָס איז דער אינטערעסאַנטסטער פונקט פון דער האַרוועל קייס?

"מיינע דאָקומענטען באַוויזען אומ־באַשטרייטבאַר די גרינדע אויף וועלכע די קלאַגע איז באַזירט.

"איך וויל באַזונדערס ציהען די אויפ־מערקזאַמקייט אייערע צו די פאָלגענדע פונקטען:

"קאָלדער האָט אַראַנזשירט מיט דער סאַוועט רעגיערונג, מיט דער מיט־הילף פון רוסישען קאָנסולאַט אין בערלין, אַז עס זאָל ערלויבט ווערען מרס. האַרוועל אַריינצוקומען קיין רוסלאַנד. אַ וויכטיגער בעאַמטער פון דער סאַוועט רעגיערונג, וועמענס נאָמען וועט אָנגעגעבען ווערען אין גערעכט איז געווען ווי מען גיט איבער דער וואָס עס האָט געקראָגען פאַר איהר די ערלויבעניש. דאָס וואָרט "קאָנספּיראַ־ציע" איז ניט שטאַרק גענוג באַנוצט צו ווערען.

"היות דער באַזיס פון דער סאַוועט רעגיערונג און פון דער פילאָזאָפיע וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר, איז: "דער שטאַאט איז דאָס זעלבינע ווי די בירגער און די בירגער זיינען דער שטאַאט" — איז עס אבסאָלוט ניט איבערגעטריבען אַז מיין קליענט קלאָגט אָן דאָס גאַנצע לאַנד וואָס פאַרמאָגט אַ באַפעלקערונג פון וועגינסטענס 150 מיליאָן מענשען".

די פראַגע איז נאָר, וואָס וועט דער אַמעריקאַנער קאָורט טהאָן צו דער סאַוועט רעגיערונג, אָבער דאַרויף קאָנען מיר־ניט ענטפערען. עס איז ניכער אַ זשעסט אַזאַ כדי צו מאַכען די קלאַגע וואָס שטאַרקער און דער עפעקט זאָל זיין גרעסער.

מיר שטעהען יעצט פאַר אַ נייער כוואַליע פון אידען־שנאה, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט פאַר אַ לאַנגער אפשר נאָך פאַר דער מלחמה. דאָס איז אַ פאַקט, וואָס וואַרפט זיך יעצט אין די אויגען יעדען איינעם, וואָס פאָלגט נאָך די אידישע נייעס אין זייער נאַנצען טראַ־גיזם. נישט מעהר די ערקלעהרונגען, וואָס ווערען געגעבען פון אידען און פון אידישע פריינד אין יעדען פאַראינטערעסירטען לאַנד, זיינען פאַרשיעדען, אין צייטען זע־נען זיי שוין אַזוי אַרגינעל, אַז זיי זענען אַזש קאָמיש...

דעם ערשטען פּלאַץ אין דער אויס־ברויזענדער כוואַליע פון אידען־האַס פאַר־נעהמט געוויס רומעניען, אַ לאַנד, וואָס נעהמט שוין לאַנג ניט אַראָפּ פון דער טאַג־טעגליכער אידישער כראַניק פון "עקספּע־סען" און־אַנפאַלען. דאָס וואָס עס קומט איצט פאָר אין רומעניען קען פאַרגליכען ווערען נאָר מיט דער פּאָגראָם שטימונג אין רוסלאַנד אין די 80־90־טע יאָהרען. אָבער די פאָרשטעהער פון רומעניען האָ־בען ניט אומזיסט דורכגעמאַכט אַ ביסעל אייראָפּעאישע ציוויליזאַציע און האָבען עפּעס געלערנט ביי די גרויסע פעלקער. אַזוי אַז זיי האָבען שוין פאַר דעם אַלעמען אַ גאַנץ גוטע, כמעט "פילאָזאָפישע" ער־קלעהרונג, אָט די אַלע אונרוהען האָבען חלילה, גאָרניט צו טאָן מיט אַנטיסעמי־טיזם, פון וועלכען דער רומענישער פּויער איז אין גאַנצען ריין, נאָט די נשמה שולי־דיג. ניט מעהר די צייט איז שלעכט, דער פּויער ליידט איצט פיעל און עס איז איהם זעהר לייכט צו בעאיינפלוסען און איהם אַריינרעדען, אַז שולדיג אַלץ דעם אַלע־מען דער איה, וועלכער שטעלט מיט זיך פאַר אין רומעניען דעם מיטעל קלאַס, מיט וועלכען דער פּויער קומט אין באַ־ריהרונג טאָג טעגליך אַלס קליינטיס, אַ סוחר, און אַמאָל אויך — אַ וואָכערניק. די אידען ערפילען גאָר מיט זייער שטאַנד אַ וויכטיגע שטאַאטס פונקציע, אַלס פאַר־מיטלער, נאָר דער אונווינענדער פּויער פאַרשטעהט דאָס ניט און דערום מאַכט ער "פּאָגראָמען". דער פּויעל יוצא דערפון איז, וואָס מען מוז נעהמען פאַר אויסגיל־דען דעם פּויער, איהם עפּענען דעם מוח און אַלעס ערקלעהרען אויף אַ פּאָפּולערער פאַרשטענדליכער שפּראַך.

די גוטע מענשען, וואָס פאַרנעהמען רומעניש רעגיערונגס שטעלעס מיינען אַז זיי האָבען ענטדעקט אַמעריקאַ מיט דער עקאָנאָמישער ערקלעהרונג און זיי זעהן ניט איין, און אַפשר ווייסען ניט אַז פונקט דאָס זעלבע האָבען געטענה'ט די רוסישע און אידישע ליבעראַלען אין רוס־לאַנד, ווען זיי האָבען געגרינדעט די גע־זעלשאַפטען צו באַקעמפען דעם אַנטיסע־מיטיזם, ווען אַז די פּוילישע אַנטיסעמיטען פון "ראַזוואַ" האָבען גראַד אויף דעם סמך פון אָט דער טהעאָריע זיך גענומען זאָר־גען פאַר שאַפען און ענטוויקלען אַן איי־גענעם פּוילישען מיטעלשטאַנד, אום ענ־גער צו מאַכען דאָס לעבען דעם אידישען סוחר, וועלכער ווערט אַרימער פון טאָג צו טאָג און איז אַ פּאָטענציעלער "עמיגראַנט" נאָך פון ערשטען טאָג וואָס ער האָט גע־פענט זיין געוועלבעל. פאַר וועלכען ער האָט אַ פּוילישען קאָנקורענט. די רומענ־שע טהעאָרעטיקער האָבען גאָרניט מחדש געוועזען, און הלואי זאָלען זיי ניט מאַכען דעם זעלבען פּועל יוצא ווי די פּאַליאַקען. ניט פיעל בעסער איז די לאַגע אין דייטש־לאַנד, וואו מען שלאָגט ניט אַזוי פיעל אידען מיט דעם קולאַק". אָבער וואו מען פאַרמיאוסט איהם זיין לעבען טאָג טעגליך דורכדעם, וואָס מען האָט אַריינגעצויגען די אידען פראַגע אין דעם קאַמף פון די אונצעהלבאַרע פּאַליטישע פּאַרטייען, וואָס רייסען זיך אַרום צווישען זיך ווי אידע־נעס פון אַ ברודיגען פיש מאַרקעט.

עס פאַרשטעהט זיך אַז אין דייטש־לאַנד, דאָס קלאַסישע לאַנד פון "פילאָזאָ־פיע", איז דאָך ניט אַזוי פּשוט און אַפילו די "היטלעריסטען", וואָס שטעלען אַרויס אַ פּראָטעסטן רויב פּראָגראַם בנוגע צו אידען אין פאַל זיי וועלען קומען צו מאַכט, האָבען אַ גאַנצע טהעאָריע פון נאַ־ציאָנאַל פּאָליטישע טעמים פאַר זייערע ווילדע טהאַטען. ערשטענס, האָבען זיי טויזענטער טעמים און ראַיות צו באַווייז זען, אַז די אַרישע ראַסע איז די ערשטע און פאַרשטעהט זיך, די סעמיטישע ראַסע די לעצטע. און דערום אַליין זיינען שוין אידען קריף פּסול; צווייטענס זיינען זיי נגענען דעם ווערסאַלערע שלום מיט אַלע זיי־נע אַפּאַכאַען און זעלבסטפאַרשטענדליך, זיינען אידען דאָ שולדיג אין אַלעס, אַפילו אין דער נידערלאַנד פון דייטשלאַנד אין דער מלחמה, און דערום מוז מען זיי מאַ־כען פאַר "בירגער פון צווייטען גראַד". אין דער שטאַאטליכער רעגאַרנישט קיין נייע, זי שמעקט מיט מיטעלאַלטער, אָבער אַ דייטש איז אַ קאָנסעקווענטע באַשעפעניש און אַפילו אַן אַנטיסעמיטישע חיה האָט דאָרטען געזונטען לאָגיק און די "היטלע־ריסטען" זיינען דאָרט דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז זיי האָבען זיך געגומען אַפּ־טריילען פון אַלעם, וואָס האָט אַ שייכות צו אידען: פון דער ווייסאַכער קאָנסטי־טוציע, וואָס איז געשאַפען געוואָרען פון אַ אידישען יוריסט, הוגא פריים ביז קריס־טענטום, וואָס זיין שאַפער האָט צו אונז אויך עפּעס אַ שייכות...

דאַנענען דער אַנטיסעמיטיזם אין עסטרייך אין דעם לאַנד פון לייכטזיניגקייט איז ניט אַזוי שווער אין זיין טהעאָריע, אָבער זעהר לייכט אין זיינע מעשים. פאַר וועלכע ער זוכט גאָר ניט קיין פאַרענט־פערונג... און אַזוי געהט דער שיקזאַל און פאַרנעהמט אַלץ נייע און נייע לענדער פון אייראָפּאַ...

די נייע כוואַליע פון שנאה צו אידען איצט ערשט צעהן יאָהר נאָך דער מלחמה מיט איהרע "דעמאָקראַטישע פּרינציפּען", פאַר וועלכע די וועלט האָט אַוועקגעגעבען די לעבענס פון איהר יונגסטע און בעס־טע זיהן, איז אַ טרויעריג קאַפּיטעל אין אונ'ן פאַר זיך. אָבער פאַר אונז האָט אָט די טרויעריגסטע פּרשה אויך איהרע גוטע קאָנסעקווענצען.

דער ערשטער פּועל יוצא פון אַט דער נייער כוואַליע איז דאָס שאַפען פון אַ אידישען פאַראיינינגטען פראָנט.

אַזאַ פראָנט איז געשאַפען געוואָרען ניט נאָר אין רומעניען, וואָס איז נאָך ניט אַוועקגענאַנגען זעהר ווייט אויף דעם פון אַסימילאַציע, נאָר אַפילו אין דייטשלאַנד, וואָס האָט שטענדיג פאַר־מאָגט אַ גרויסע צאָהל "ליבעראַלע" אידען, וואָס האָבען אַלעמאָל געגלויבט, אַז ניט מיט אַפּענעס קאַמף וועט מען געפינען דעם וועג פאַר דער אידישער גלייכבאַרעכ־טיגונג, נאָר מיט באַהאַלטען דעם אידישען דעם אַלעמען אַפּ־נאָז אונטער, דער מיט באַהאַלטען דעם אידישען פאָלק פון אַ פרעמדער מעהר, פון די משונה'דיגע ערקלעהרונגען, פּאָליטישער פאַרטיי, וואָס איז "אידע־ריין" און שטעלט אוועק די אידישע טרויעריגע געשעהענישען צו ערקלעהרען פראַגע צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע אינע־רע פראַגען, אַזוי צו זאָגען עליה "עם כל הנערים". אַפילו אין דייטשלאַנד נעהמען זיך אָט די אידען, וואָס געהען אַריין אין דער נייער שטאַאטליכער רעגאַר־ראַטישער פאַרטיי, צום אָפּענעם קאַמף מיט אונזערע שונאים. דאָס קען אויך אונז נאָר שאַפען כבוד ביי איינגעגע און אַכטונג ביי פרעמדע. נאָך וויכטיגער פאַר אונזער ציקונפט איז דער פאַקט, וואָס גראַד אָט די לעצטע כוואַליע פון שנאה האָט געבראַכט צו דעם פאָלשטענדיגען באַגקראַכ פון דער אַמאָליגער "עמאַנסי־פּאַציאָנס טהעאָריע", וועלכע האָט איצט מיט דעם טויט פון מר. לוסיען וואולף פאַרלוירען איהר בעסטען אידעאַליסטען פאָרשטעהער.

אָט די אַלע וואָס האָבען אויפריכטיג ערנסט געלויבט אַז מיט דער אידישער "עמאַנסיפּאַציע", מיט דער באַהעפטונג פון אידען צו די בעסטע פאָרמען פון דער אייראָפּעאישער קולטור, וועט פאַרשווינ־דען די אידען־פראַגע, אָט וועלכע האָבען גלאַר אַזוי ווי צו אַ פרעמדער, אָבער זעהר לייכט אין זיינע מעשים, פאַר וועלכע ער זוכט גאָר ניט קיין פאַרענט־פערונג... און אַזוי געהט דער שיקזאַל און פאַרנעהמט אַלץ נייע און נייע לענדער פון אייראָפּאַ...

די נייע כוואַליע פון שנאה צו אידען איצט ערשט צעהן יאָהר נאָך דער מלחמה מיט איהרע "דעמאָקראַטישע פּרינציפּען", פאַר וועלכע די וועלט האָט אַוועקגעגעבען די לעבענס פון איהר יונגסטע און בעס־טע זיהן, איז אַ טרויעריג קאַפּיטעל אין דער געשיכטע פון אַ אַנדערע פאָלק. אָבער פאַר אונז האָט אָט דער טרויעריגסטע פּרשה אויך איהרע גוטע קאָנסעקווענצען.

דער ערשטער פּועל יוצא פון אַט דער נייער כוואַליע איז דאָס שאַפען פון אַ אידישען פאַראיינינגטען פראָנט.

אַזאַ פראָנט איז געשאַפען געוואָרען ניט נאָר אין רומעניען, וואָס איז נאָך ניט אַוועקגעגאַנגען זעהר ווייט אויף דעם פון דייטשלאַנד, וואָס האָט שטענדיג פאַר־מאָגט אַ גרויסע צאָהל "ליבעראַלע" אידען, וואָס האָבען אַלעמאָל געגלויבט, אַז ניט מיט אַפּענעס קאַמף וועט מען געפינען דעם וועג פאַר דער אידישער גלייכבאַרעכ־טיגונג, נאָר מיט באַהאַלטען דעם אידישען דעם אַלעמען דעם אַפּ־נאָז אונטער, דער מיט באַהאַלטען דעם אידישען פאָלק פון אַ פרעמדער מעהר, פון די משונה'דיגע ערקלעהרונגען.

אָט דאָס איז געווען די ערשטע מוא־ווינג פּיקטשער סצענע וואָס איז ווען גע־מאַכט געוואָרען אין קאַליפאָרניא — און דער אנפאַנג פון האַליוואוד אַלס מואווי צענטער.

* * *

מיט דריי יאָהר שפּעטער איז, אין לאַס אנדזשעלאַס אָנגענומען ד. וו. גריפיטה נעפינען זיך אין לאַס. אנדזשעלאַס. האָט געוואָלט פאָהרען אהין מאַכען די ערשטע בילד. לעסטי האָט אָבער ערגעץ געזעהן דעם נאָמען, "פלעגסטאַף". ער האָט אַליין ניט געוואוסט וואָס פאַר אַ פלאַץ דאָס איז נאָר איהם איז געפעלען געוואָרען דער נאָ־מען און דערצו איז ער געווען זיכער אַז אין אַזאַ פלאַץ מוזען זיך געפינען גענוג אינדיאַנער און קאַובאָיס. דעמיל און פאַר־נערען זיינען אַוועקגעפאָהרען נאָך פלעג־סטאַף אריזאָנאַ. גרייט צו עטאַבלירען דאָרט אַ מואווי צענטער אָבער דאָרט האָט מען ניט געקענט געפינען אַן אינדיאַנער אָדער אַ קאַובאָי אויף אַ דפּאַה, האָבען זיי אַליין אין דער הונדערט מיל אַוועק פון לאָס אַנדזשעלעס.

אין דער ווילדער וועלט פון אַמעריקאַ אין דער מלחמה, און דערום מוז מען זיי מאַ־כען פאַר "בירגער פון צווייטען גראַד". אין דער שטאַאטליכער רעגאַרנישט קיין נייע, זי שמעקט מיט מיטעלאַלטער, אָבער אַ דייטש איז אַ קאָנסעקווענטע באַשעפעניש און אַפילו אַן אַנטיסעמיטישע חיה האָט דאָרטען געזונטען לאָגיק און די "היטלע־ריסטען" זיינען דאָרט דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז זיי האָבען זיך געגומען אַפּ־טריילען פון אַלעם, וואָס האָט אַ שייכות צו אידען: פון דער ווייסאַכער קאָנסטי־טוציע, וואָס איז געשאַפען געוואָרען פון אַ אידישען יוריסט, הוגא פריים ביז קריס־טענטום, וואָס זיין שאַפער האָט צו אונז אויך עפּעס אַ שייכות...

דאַנענען דער אַנטיסעמיטיזם אין עסטרייך אין דעם לאַנד פון לייכטזיניגקייט איז ניט אַזוי שווער אין זיין טהעאָריע, אָבער זעהר לייכט אין זיינע מעשים. פאַר וועלכע ער זוכט גאָר ניט קיין פאַרענט־פערונג... און אַזוי געהט דער שיקזאַל און פאַרנעהמט אַלץ נייע און נייע לענדער פון אייראָפּאַ.

די נייע כוואַליע פון שנאה צו אידען איצט ערשט צעהן יאָהר נאָך דער מלחמה מיט איהרע "דעמאָקראַטישע פּרינציפּען", פאַר וועלכע די וועלט האָט אַוועקגעגעבען די לעבענס פון איהר יונגסטע און בעס־טע זיהן, איז אַ טרויעריג קאַפּיטעל אין דער געשיכטע פון אַ אַנדערע פאָלק. אָבער פאַר אונז האָט אָט דער טרויעריגסטע פּרשה אויך איהרע גוטע קאָנסעקווענצען.

דער ערשטער פּועל יוצא פון אַט דער נייער כוואַליע איז דאָס שאַפען פון אַ אידישען פאַראיינינגטען פראָנט.

אַזאַ פראָנט איז געשאַפען געוואָרען ניט נאָר אין רומעניען, וואָס איז נאָך ניט אַוועקגעגאַנגען זעהר ווייט אויף דעם פון דייטשלאַנד, וואָס האָט שטענדיג פאַר־מאָגט אַ גרויסע צאָהל "ליבעראַלע" אידען, וואָס האָבען אַלעמאָל געגלויבט, אַז ניט מיט אַפּענעס קאַמף וועט מען געפינען דעם וועג פאַר דער אידישער גלייכבאַרעכ־טיגונג, נאָר מיט באַהאַלטען דעם אידישען דעם אַלעמען דעם אַפּ־נאָז אונטער, דער מיט באַהאַלטען דעם אידישען פאָלק פון אַ פרעמדער מעהר, פון די משונה'דיגע ערקלעהרונגען.

פאַר אַ נייער כוואַליע פון שנאה

דער אויפברויזענדער אַנטיסעמיטיזם אין אייראָפּאַ
פון שלמה גאָלדענבערג

ווי אַזוי און ווען האַליוואוד אין אַטאַבלירט געוואָרען אַלס דער צענטער פון דער מואווי אינדוסטריע?

פון בן מנחם

אַלע ווייסען, אַז האַליוואוד איז איצט דער גרעסטער מואווי צענטער אין דער וועלט. זעהר וועניג מענשען ווייסען אָבער ווי אַזוי האַליוואוד איז געוואָרען דער מואווי צענטער.

נאָך אַלעמען פאַרמאָגט דאָך אַמעריקע פיעלע פּלעצער וועלכע זיינען פונקט אַזוי שעהן אויב ניט שעהנער ווי האַליוואוד, פּלעצער וועלכע זיינען ניט אַזוי ווייט פון ניו יאָרק וואָס איז נאָך איצט דער הויפּט צענטער פון דער טעאַטער וועלט, ווי אַזוי קומט עס דען וואָס מען איז פאַרקראָכען אַזש קיין האַליוואוד און דאָרט עטאַבלירט דעם מואווי צענטער?

וועלען מיר אייך דערצעהלען ווי אַזוי אַן וועגן האַליוואוד איז עטאַבלירט געוואָ־רען אַלס מואווי צענטער. עס איז זעהר אַן אינטערעסאַנטער קאַפּיטעל אין דער גע־שיכטע פון דער מואווי אינדוסטריע און וועט זיכער זיין אינטערעסאַנט פאַר אַלע־מען וועלכע אינטערעסירען זיך מיט די מואווים, און ווער, היינטיגע צייטען, איז ניט פאַראינטערעסירט אין די מואווים?

די רעקאָרדס ווייזען אַז אין 1907 זיינען די ערשטע מואווינג פּיקטשער מענ־שען אָנגעקומען אין לאָס אַנדזשעלאַס. די פּאַרטיי איז בעשטאַנען בלויז פון צוויי מענשען: פרענצישן באַנס אַ דירעקטאָר און טהאָמאַס פּערסאָנס, אַ קאַמעראַ מאַן. זיי זיינען געווען אַנגעשטעלט אין דער שיקאַגאָער סטודיאָ פון דער דאַמאַלסדיגער סעליג קאָמפּאַניע און זיי זיינען געפאָהרען וועסט אום צו פאַטאָגראַפירען עטליכע דרויסענדיגע סצענעס פאַר אַ פּיקטשער וואָס זיי האָבען דאַן געמאַכט אונטערען נאָמען "דער גראַף פון מאָנטאַ קריסטאָ".

יעדענפאַלס דאָס איז כמעט דאָס ערשטע מאָל, וואָס אַ פּריוואַטער מענש קלאַנט אַ גאַנץ לאַנד. מן הסתם וועט דער מיליאָנער שוין קריגען אַ נט, אָבער צו ער וועט אויך קריגען פון קאָלדערן דעם שאַ־דענערזאַץ וואָס ער מאָהנט 200 טויזענט דאָלאַר, פאַר זיין צובראָכען האַרץ. דאָס בלייבט ווידער אַ פראַגע.

אינטערעסאַנט איז, אַז ניט קוקענדיג וואָס דער מיליאָנער האָט אַזוי פיעל גו־טע באַוויזיג, ווי בריעף און פאָטאָגראַ־פיעס וואָס צייגען אַז דער אינזשעניער און זיין פרוי האָבען געפיהרט אַ געהיימע ליעבע, פונדעסטוועגען לייקענט קאָלדעס אַלעס אָפּ. ער ווייסט ניט, זאָגט